

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Komunikace mezi rodiči a dětmi ve věku 18 let.

Konflikty týkající se využití volného času dospívajících chlapců a dívek.

Vedoucí práce: PsLic. Jan Vyhnálek

Autor práce: Jana Petřů

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: Prezenční

Ročník: Třetí

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Poděkání

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce PsLic. Janu Vyhnálkovi za cenné rady, připomínky a metodickou pomoc při zpracování mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	5
Teoretická část	7
1 Některé charakteristiky rodiny z hlediska konfliktů ve volném čase	7
1.1 Pojem rodina a její funkce	7
1.2 Volný čas v rodině.....	8
2 Komunikace	9
2.1 Pojem komunikace a její druhy	9
2.2 Komunikace rodičů s dětmi.....	10
2.3 Čtyři typy neadekvátní rodinné komunikace podle Satirové	11
3 Dospívání	12
3.1 Období dospívání a jeho vymezení	13
3.2 Psychologické a sociální charakteristiky dospívání	13
4 Pohlavní rozdíly	15
5 Konflikty	17
5.1 Nejčastější příčiny konfliktů podle Montemayora	17
5.2 Příčiny některých konfliktů týkajících se volného času v dospívání	18
5.3 Vývojové funkce konfliktů.....	19
Praktická část	22
6 Metodologie	22
6.1 Způsob získávání a zpracovávání výsledků	24
6.2 Výsledky výzkumu v jednotlivých oblastech.....	25
6.3 Ověřování hypotézy.....	31
7 Diskuse.....	32
8 Závěr	33
Seznam použitých zdrojů.....	34
Seznam příloh	36
Příloha I.....	37
Abstrakt.....	39
Summary.....	40

Úvod

Komunikace je každodenní součástí života. Všude tam, kde se v komunikaci objevují odlišné názory, dochází k jejich střetu, a tím vznikne konflikt mezi účastníky komunikace.

Ve své práci jsem se zaměřila na konflikty mezi rodiči a dospívajícími ve věku 18let. S nástupem období dospívání množství konfliktů mezi rodiči a jejich dětmi obvykle stoupá. Osmnáctiletí adolescenti se stávají plnoletými a dle zákona dospělými. V tomto období je doprovází řada změn, v jejichž důsledku se mění také způsob, kterým tráví svůj volný čas.

Cílem práce je především zjistit, zda ve vybraném vzorku populace existují významné rozdíly v příčinách konfliktů týkajících se volného času mezi rodiči a dospívajícími v závislosti na pohlaví dospívajících. Teoretická část práce je rozdělena do pěti kapitol.

Práce se zabývá konflikty mezi rodiči a dětmi, které se týkají volného času. Proto první kapitola pojednává o rodině, jejím významu v životě dítěte a funkcích rodiny jako instituce. Kapitola dále poukazuje na vliv volného času v rodině pro další vývoj dítěte. Právě v oblasti volného času dochází ke konfliktům mezi rodiči a dětmi nejčastěji.

Protože se zabýváme konflikty, které vznikají v komunikaci, je druhá kapitola zaměřena právě na ni. Je zde vysvětlen pojem komunikace a její druhy. V této kapitole je dále uvedeno několik způsobů komunikace rodičů a dětí, které vyvolávají konflikty. Kapitola seznamuje také se čtyřmi typy neadekvátní rodinné komunikace podle Satirové.

Zabýváme se konflikty mezi rodiči a dospívajícími ve věku 18 let. Třetí kapitola pojednává o dospívání. Vymezuje toto vývojové období, seznamuje s hlavními vývojovými úkoly a poukazuje na psychologické a sociální charakteristiky dospívajících.

Čtvrtá kapitola pojednává o některých rozdílech v uvažování a jednání lidí podle pohlaví. Z toho je možné odvodit, co dotyčná osoba prožívá, a na základě toho vysvětlit příčinu případného konfliktu s dospělým, protože pohlavní rozdíly v uvažování a jednání se odráží v různých typech konfliktů.

Pátá kapitola obsahuje vysvětlení pojmu konflikt. Uvádí deset nejčastějších konfliktů podle Montemayora. Popisuje možné příčiny některých konfliktů týkajících se

volného času v dospívání. Dále se kapitola zaměřuje na funkci konfliktů ve vývoji dospívajících podle Ericsona.

Praktická část zjišťuje, zda jsou příčiny konfliktů týkající se volného času závislé na pohlaví dospívajících. Příčiny konfliktů u jednotlivých respondentů byly zjišťovány dotazováním pomocí elektronického dotazníku. Z nejčastějších konfliktů podle Montemayora bylo vybráno šest konkrétních, o nichž se zmiňuje blíže teoretická část práce a které úzce souvisí s volným časem dospívajících.

Na základě statistického vyhodnocení výzkumu metodou kontingenčních tabulek, jsme dostali odpověď na cílovou otázku, zda jsou příčiny tohoto druhu konfliktů závislé na pohlaví dospívajících.

Práce se opírá zejména o tyto zdroje: Z. Vybíral – Psychologie komunikace, Langmeier, Krejčířová – Vývojová psychologie, P. Macek – Adolescence, E. H. Erikson – Dětství a společnost.

Teoretická část

1 Některé charakteristiky rodiny z hlediska konfliktů ve volném čase

Rodina, do které se dítě narodí, ho ovlivňuje celý život. Záleží na tom, jaké podmínky pro rozvoj mu rodinné prostředí poskytuje.

V této kapitole je vysvětlen pojem rodina a jsou zde blíže uvedeny některé její funkce. Kromě socializačně - výchovné funkce, zaujímá rodina také funkci biologicko - reprodukční, sociálně - ekonomickou, zaopatřovací, emocionální, zprostředkovává zábavu, rekreaci a relaxaci.¹

Další část kapitoly je věnována volnému času v rodině, protože způsob, jakým rodina tráví volný čas, ovlivňuje to, jak jej jedinec bude trávit po zbytek života.

1.1 Pojem rodina a její funkce

Rodina je vlastně prvním přirozeným společenským prostředím v životě člověka. Její členové jsou spjati příbuzenskými vazbami. Dospělí jsou odpovědní za výchovu dítěte a ovlivňují, jakým způsobem bude trávit volný čas.

Rodina jako instituce plní určité funkce. Základní funkcí rodiny je funkce socializačně – výchovná. Vlivem rodinné výchovy dochází k primární socializaci dítěte. Úkolem dítěte je naučit se od rodičů nezbytné kulturní návyky, které jsou charakteristické pro dané kulturní prostředí, mluvenou řeč, roli svého pohlaví, orientovat se v základních hodnotách a získat určitou míru sebeovládání.²

Čadilová v dokumentu Rodina uvádí, že z hlediska jedince i společnosti je významná funkce biologicky – reprodukční. Vlivem současné společnosti usilují mladí lidé o profesionální růst a dítě je v tomto ohledu bráno jako překážka. Ženy plánují mateřství až v pozdějším věku, mnoho párů si pořizuje pouze jedináčka nebo neplánuje děti vůbec. Vlivem toho se snižuje porodnost a dětí neustále ubývá.

¹ ČADILOVÁ, Olga. Rodina. In *Rodina* [online]. [s.l.] : [s.n.], 2010 [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.szsmb.cz/admin/upload/sekce_materialy/Rodina.pdf>.

² NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná psychologie : Syllabus přednášek*. České Budějovice : [s.n.], 2006. Socializace, s. 45 - 47.

Díky zaměstnání ve výrobní i nevýrobní sféře se členové rodiny stávají součástí ekonomiky státu a tvoří nabídku statků a služeb. Rodina se potom stává spotřebitelem těchto pracovních produktů. Tím dochází k vyrovnávání nabídky a poptávky, na čemž je trh závislý.

Zaopatřovací funkce spočívá v uspokojování životních potřeb všech členů rodiny. Bývá nazývána také jako funkce ochranná nebo pečovatelská.

V rámci emocionální funkce zajišťuje rodina dítěti pocit jistoty, zázemí, lásky a bezpečí. Tato funkce je obtížně plněna v rodinách postižených rozvodem.

O tom, jak se rodiče starají o rekreaci, relaxaci a zábavu svých dětí, vypovídá množství volného času, který tráví rodina pohromadě. Zájmy, kterým se její členové věnují, a v neposlední řadě také způsob, jakým tráví dovolenou.³

1.2 Volný čas v rodině

Každý člen rodiny má svůj volný čas. Možnosti, jak jej jednatlivec nebo skupina tráví, se neustále vyvíjí. Trávení volného času v rodině je ovlivněno řadou faktorů. Tato kapitola seznamuje s proměnami trávení volného času v rodině. Je zde popsán také vliv rodinného volného času na dítě, protože návyky, které si dítě odnese z primární rodiny, bude uplatňovat také ve svém dalším životě.

Vlivem vývoje společnosti dochází k uvolňování vztahů v rodině, což ovlivňuje také volný čas jejích příslušníků. K tomuto uvolňování vztahů dochází např. z důvodu pracovní vytíženosti rodičů, přesměrování zájmů dětí mimo rodinu. Proto rodina tráví pohromadě méně času než v dřívějších dobách. Ze všeobecné zkušenosti vyplývá, že nástupem do školy se dítě dostává mezi své vrstevníky a díky tomu se jeho zájmy později soustředí právě na kamarády. V dospívání tráví jedinec více času ve skupině vrstevníků než s rodiči. V období dospívání se začínají názory rodičů a dětí na vhodné využití volného času odlišovat, např. v okamžiku, kdy dítě kvůli partě kamarádů opustí zájmy, kterým se doposud věnovalo.

Na volný čas dětí v rodině působí především podmínky, ve kterých dítě vyrůstá. Mění se životní úroveň, množství volného času roste a v důsledku toho se rozšiřují také

³ Rodina. In *Rodina* [online]. [s.l.] : [s.n.], 2010 [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.szymb.cz/admin/upload/sekce_materialy/Rodina.pdf>.

nabídky volnočasových aktivit. Ve městech i na vesnicích se budují nová zařízení s vybavením pro volný čas.

Možnosti využití volného času se odlišují dle ekonomického postavení rodiny. Jednotlivé volnočasové činnosti jsou různě nákladné, proto je v tomto smyslu rozhodující množství financí, které může rodina do volného času investovat.

Je vhodné, aby rodič byl inspirátorem a spoluorganizátorem volného času celé rodiny. Tím je dítě vhodně připravováno na volnočasový život v dospělosti.⁴

2 Komunikace

Protože se práce zabývá právě konflikty, které vznikají při komunikaci, je do ní zařazena také tato kapitola. Je zde vysvětlen pojem komunikace. Zmiňuje se o druzích komunikace a některých faktorech, které komunikaci ovlivňují. Dále jsou zde uvedeny některé příklady komunikací rodičů s dětmi a čtyři typy neadekvátní rodinné komunikace podle Satirové, protože i nevhodně zvolený způsob komunikace může vyvolat konflikt.

2.1 Pojem komunikace a její druhy

Komunikace je vlastně vzájemnou interakcí v podobě symbolů, které si lidé vyměňují.⁵ Pojem komunikace pochází z latiny a znamená společně něco sdílet. Při komunikaci dochází k mentální reprezentaci komunikujících. Ne jenom, že prezentujeme sami sebe, ale také vnímáme druhého člověka.⁶

Komunikace je prostředkem výchovy, neustále nás ovlivňuje, formuje naše postoje. Dochází při ní k posilování i utlumování našich emocí, podle toho, jak jsme na dané téma zrovna naladěni.⁷ Naše emoce ovlivňuje také způsob, kterým s námi druhý jedná. Stejným způsobem ovlivňujeme také my jeho. Nevhodně zvolený způsob komunikace může vést ke konfliktu.

⁴ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, 2004. Začátek je v rodině, s. 56 - 65.

⁵ ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno : Paido, 1998. Komunikace, s. 107 - 109.

⁶ VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. Praha : Portál, 2000. Vymezení lidské komunikace, s. 17 - 22.

⁷ Tamtéž. s. 9 – 17.

Rozlišujeme mezi komunikační verbální – slovní a neverbální – výraz obličeje, pozice těla, rytmus dechu, svalové napětí a gesta. Komunikujeme oběma způsoby. Tyto dva způsoby komunikace se navzájem doplňují. Někdy se může stát, že verbální projev se od mluveného projevu liší, v tomto případě dochází ke dvojímu sdělení.⁸ Potom záleží na posluchači, na který způsob komunikace klade větší důraz. Skrz neverbální projevy dáváme druhým mnohdy nevědomky najevo, jak moc nám záleží na tom, co právě říkáme, zda to myslíme vážně. Neverbální projevy ukazují druhému také to, jaký vztah k němu zaujímáme. Nesoulad verbálních a neverbálních projevů vyvolává v komunikaci zmatek, který potom může vyústit v konflikt.

Jednání lidí mezi sebou ovlivňuje také jejich momentální vnitřní rozpoložení, způsob uvažování a prostředí, ve kterém komunikace probíhá. To vše vytváří komunikační situaci.

V komunikaci může dojít k problémům, protože každý si komunikační situaci nějak vykládá. Při komunikaci si lidé vytvářejí sebepojetí, což vyjadřuje to, jak se člověk chápe. Pokud se k sobě účastníci komunikace v tomto smyslu nějakým způsobem nehodí (jejich sebepojetí je příliš odlišné), může dojít ke zkreslení komunikace.⁹

2.2 Komunikace rodičů s dětmi

Komunikace rodičů s dětmi je základním předpokladem výchovy. Vlivem komunikace s rodiči rozvíjí dítě své komunikační schopnosti. Při komunikaci může však docházet k problémům, kterými se budeme dále zabývat. Problémy v rodinné komunikaci na jakékoliv téma může mnohdy vyvolat jenom nevhodně zvolený způsob komunikace.

Některé popisuje Špaňhelová. Mnoho rodičů používá v komunikaci s dítětem pouze neverbální komunikaci beze slov (např. zdvižený prst, zvednuté obočí, pohlazení). Neverbální projevy vyvolávají v dětech určité pocity. V některých případech je nutné doplnit gesta také slovy, jinak se může stát, že dítě rodiče špatně pochopí. Verbální a neverbální komunikace by měla být jednotná. To znamená, že gesto, které provedeme, musí odpovídat tomu, co právě říkáme. Pokud je kladné slovní vyjádření doplněno

⁸ SATIROVÁ, Virginie. *Kniha o rodině*. [s.l.] : [s.n.], 1994. Komunikační vzorce, s. 77 - 95.

⁹ VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. [s.l.] : [s.n.], 2000. Předmět psychologie lidské komunikace, s. 19 - 21.

negativním verbálním projevem, dítě nebude vědět, jak ho má chápat. Vyjádření rodičů vůči dětem musí být tedy jasné.

Je vhodné, aby rodiče dítě kritizovali za to, co se jim nelíbí. Lepší než obviňování dítěte, je vztažení kritiky na sebe. Místo věty: „Jsi neschopný tady uklidit.“ Je dobré použít větu: „Nelíbí se mi, že tady máš nepořádek.“ První varianta dítě urazí a to se začne logicky bránit, což vede ke zbytečné hádce.

V období dospívání už není vhodné v komunikaci s dítětem používat hrozby. Pokud ji rodič použije, musí ji splnit, pokud to neudělá, nebude ho dítě příště brát vážně.

Při komunikaci s dospívajícím by rodiče neměli používat pouze striktní zákazy. Pokud dítěti něco zakážou, měli by také uvést důvody, které je k tomuto rozhodnutí vedly.

Komunikaci mezi rodiči a dětmi ovlivňuje také vzájemná komunikace rodičů mezi sebou. Pokud se dítě rodičů na něco zeptá, a oni na to mají odlišný názor, je vhodné, aby si o tom nejprve promluvili spolu a domluvili se na stanovisku, které budou oba respektovat. Jinak se může stát, že dítě bude jejich rozdílných názorů využívat a to tak, že si vybere, koho v které situaci bude poslouchat.

Rodinná komunikace by v každém případě měla být otevřená a pravdivá. Hlavně v období puberty musí dítě cítit, že mezi ním a rodiči panuje vzájemný respekt.¹⁰

Satirová uvádí, že komunikace v rodině musí vést k opravdovosti a být upřímná a jednoznačná. Jinak nemůže vést k důvěře a lásce, která je nutná k tomu, aby mohli členové rodiny prospívat.¹¹

2.3 Čtyři typy neadekvátní rodinné komunikace podle Satirové

Autorka Virginie Satirová se zabývá problematikou rodinné komunikace. Vyzorovala, že lidé mezi sebou komunikují podle komunikačních modelů, rozlišuje mezi čtyřmi komunikačními modely, které člověk volí v situaci stresu. Tyto modely ve své komunikaci užívají děti i dospělí.

Autorka rozlišuje tyto čtyři modely rodinné komunikace:

- 1) Usmiřování (smířlivec)

¹⁰ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *AZrodina* [online]. 2007 [cit. 2011-03-12]. Výchova, vzdělávání, vztahy. Dostupné z WWW: <<http://www.azrodina.cz/1885-vzajemna-komunikace-rodic-dite>>.

¹¹ SATIROVÁ, Virginie. *Kniha o rodině*. [s.l.] : [s.n.], 1994. Komunikační vzorce, s. 77 - 95.

- 2) Obviňování (vinič)
- 3) Vypočítávání (počítač)
- 4) Rušení (rušič)

Usmířování – smířlivec je zaměřen na zachování klidu. Usiluje o to, aby se druhý nerozčílil. Snaží se zavděčit. To znamená, že jeden z účastníků ustupuje druhému, jenom aby nedošlo ke konfliktu. Souhlasí vždy a za všech okolností se vším, co druhý říká. Jedná, jako by sám nebyl schopen nic udělat a vždycky musí mít něčí souhlas.

Obviňování – vinič se chová povýšeně. Neustále druhého odmítá nebo mu vyčítá, že něco udělal špatně. Jeho hlas je drsný, často ječivý, napjatý a silný. Viničova slova provází svalové napětí. V komunikaci se nesnaží nic zjistit, soustředí se pouze na předvádění své síly.

Vypočítávání – počítač je chladný a racionální. Jedná korektně, rozumně a bez emocí. Chová se klidně a chladně, je soustředěný. Mluví monotónním hlasem. Často používá slova, kterým ani on sám úplně nerozumí. Často se stává, že ho ostatní vůbec neposlouchají.

Rušení – rušič reaguje nevěcně, nerespektuje, o čem se právě hovoří a odvádí pozornost jinam. Nereaguje na otázky, raději položí nějakou sám, ale na jiné téma. Nesoustředí se na komunikaci.

Modely komunikace si člověk utváří v raném dětství. Zpevňují se ranou zkušeností s autoritou v rodině. Snižují sebehodnocení. Kromě těchto čtyř neadekvátních modelů komunikace popisuje Satirová ještě model kongruence. Kongruentní reakce vede jako jediná k uklidnění konfliktů. Při této reakci jsou všechny části sdělení v souladu. Náš verbální projev odpovídá neverbálnímu.¹²

3 Dospívání

Protože je tato práce zaměřena na konflikty mezi rodiči a adolescenty ve věku 18 let, uvádím zde některé charakteristiky dospívajících.

Dospívání bývá charakterizováno jako přechod mezi dětstvím a dospělostí. V biologickém smyslu se jedná o období, které začíná prvními známkami pohlavních znaků a končí dovršením pohlavní zralosti a dokončením tělesného růstu.

¹² SATIROVÁ, Virginie. *Kniha o rodině*. [s.l.] : [s.n.], 1994. Komunikační vzorce, s. 77 - 95.

Z psychologicko-sociálního hlediska bývá dospívání označováno jako období bouří a konfliktů, adolescent v tomto období hledá svou vlastní identitu a usiluje o zrovnoprávnění s dospělými.

3.1 Období dospívání a jeho vymezení

Máme několik způsobů, jak adolescenci pojímat. Období dospívání rozdělujeme na dvě základní části – období pubescence (11 – 15 let) a období adolescence (13 – 15 let).

Pubescence se dále dělí na fázi prepuberty – dochází k rozvoji prvních sekundárně pohlavních znaků, a fázi vlastní puberty – jedinec dosáhne reprodukční schopnosti (13 - 15 let). Vývoj chlapců a dívek se v tomto ohledu liší. Chlapci zpravidla fyzicky dospívají o jeden až dva roky déle. Plné reprodukční zralosti a dokončení tělesného růstu je dosaženo v adolescenci (15 – 22 let). Výrazně se mění postavení jedince ve společnosti a jeho sebepojetí.¹³

Macek ve své knize *Adolescence* uvádí, že v současné době dochází k prodlužování období adolescence a týká se celého druhého desetiletí člověka. Rozděluje adolescenci na ranou (časnou), střední a pozdní.

V rané adolescenci (10 – 13 let) se zvyšuje zájem o opačné pohlaví a dochází k vývoji kognitivních procesů. Střední adolescence (14 – 16 let) je charakteristická snahou výrazně se odlišit od svého okolí. Jde o období, kdy člověk hledá osobní identitu. V poslední fázi adolescence (17 – 20 let) se posiluje sociální aspekt identity, zvyšuje se potřeba někam patřit, na něčem se podílet a něco s někým sdílet.¹⁴

3.2 Psychologické a sociální charakteristiky dospívání

O adolescenci se mluví jako o období bouří a konfliktů. Jedinci jsou emočně labilnější, dochází u nich k častému střídání nálad. Jsou impulzivní a nestálí. Jejich nálady bývají většinou špatné. Až v pozdější adolescenci se emocionalita ustálí a převažuje dobrá

¹³ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha 7 : Grada, 2006. Vymezení období dospívání, s. 142 - 144.

¹⁴ MACEK, Petr. *Adolescence : Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha : Portál, 1999. Diferenciace období adolescence, s. 44 - 46.

nálada. Mnohdy mívají představu ideálního světa a trápí je, že realita bývá jiná, proto se častěji uchylují k dennímu snění a realita jim tak uniká.

Pro toto období – zejména pro ranou a střední adolescenci, je typické také to, že adolescenti vidí svět černobíle. Věci považují buď za absolutně dobré, nebo absolutně špatné, neexistuje pro ně nic mezi tím. Bývají neústupní a mají tendenci odmítat jakýkoliv kompromis.

Mění se také způsob myšlení. Utvářejí se formální operace. Jedinec dokáže vyvozovat soudy, přemýšlí o věcech. Snaží se přijít na nové alternativy řešení různých problémů a zkouší je. Rozvíjí se také jeho logické myšlení.

Jedinci bývají zaměřeni převážně na sebe a na základě vlastních prožitků a pocitů si utvářejí sebepojetí. Své aktuální chování srovnávají s ostatními, což vede k sebehodnocení, které na začátku dospívání většinou prudce klesá a narůstá až kolem 15 - 16let.

V souvislosti se stoupajícím zájmem o druhé pohlaví se zvyšuje také péče adolescenta o jeho zevnějšek. Adolescenti, převážně dívky, bývají se svým tělem často nespokojeni. Mění svůj účes i styl oblékání.¹⁵ Někdy se jejich styl odvíjí od skupiny vrstevníků, ve které se pohybují, může se jednat o různé subkultury. Pojem subkultura zpravidla postihuje určité zvláštnosti souboru kulturních prvků, které jsou typické pro menší vyhraněné skupiny v rámci širšího společenství. Tyto zvláštnosti odlišují danou skupinu a její kulturu od většinové společnosti.¹⁶ Např. příslušníci gothické subkultury se oblékají do tmavých barev, převážně do černé, používají výrazné líčení a bledý make-up, nosí keltské šperky či přívěšky ve tvaru kříže nebo pentagramu, velmi oblíbený je také piercing a tetování.¹⁷

Hlavním vývojovým úkolem poslední fáze adolescence, kam spadá také věková skupina respondentů ve věku 18 let, kterou se tato práce zabývá, je dosažení vlastní

¹⁵ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. [s.l.] : [s.n.], 2006. Hlavní psychologické charakteristiky období dospívání, s. 147 - 163.

¹⁶ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže* [online]. Praha 7 : Grada, 2010 [cit. 2011-03-13]. Subkultura, s. . Dostupné z WWW: <http://books.google.cz/books?id=Nn63lplbYWgC&pg=PA4&dq=subkultury+ml%C3%A1de%C5%BEE&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false>.

¹⁷ *Sanctuary : Dark music a Gothic Subculture* [online]. 2006 [cit. 2011-03-13]. GOTHIC - HUDBA, STYL, HNUTÍ, SUBKULTURA II. Dostupné z WWW: <<http://www.sanctuary.cz/gothic-subkultura/130-gothic-hudba-styl-hnuti-subkultura-ii>>.

identity. „Úspěšná individuace v tomto období znamená dosažení a) psychické diferenciaci – schopnosti vnímat sebe samého jako psychicky odlišného od svých rodičů i od vrstevníků, uvědomovat si a akceptovat omezení a chyby rodičů a přijímat za sebe odpovědnost a b) psychické nezávislosti – schopnosti vnímat sebe sama jako jedináčičiho nezávisle na druhých i na jejich mínění bez nepřiměřených pocitů úzkosti nebo viny.“¹⁸

Zatímco časná adolescence se vyznačuje zvýšenou emoční labilitou, náladovostí a kolísavým sebehodnocením, v tomto období emoční labilita i náladovost odeznívají.¹⁹ Adolescent si vytváří pojetí ideálního já. V pozdní adolescenci se objevuje větší rozdíl mezi skutečným a ideálním já. Změna obsahu sebepojetí je provázána úsilím o novou integraci. Díky vnímání obsahu vlastního chování, prožívání a srovnáváním s ostatními dochází k sebehodnocení. Pozitivní sebehodnocení spočívá v uznání vlastní hodnoty.

Macek uvádí různé varianty identity. Jedná se o status náhradní identity, kdy adolescent své postoje nekriticky přebírá od autorit a nemá potřebu si je ověřovat vlastní zkušeností, dále status moratoria, kdy adolescent prožívá krizi identity a status získané identity, kdy adolescent spojuje svou minulost, přítomnost a budoucnost ve smysluplný celek a posiluje svoje já.²⁰

V rodině adolescenti usilují o zrovnoprávnění s rodiči.²¹ Chtějí, aby se s nimi jednalo jako s dospělými, požadují stejné pravomoce. Stále jsou však na rodičích závislí, což může znamenat zvýšení četnosti konfliktů.

4 Pohlavní rozdíly

Kromě biologicky daných odlišností jako je například hloubka hlasu, stavba těla nebo množství svalové hmoty se chlapci a dívky liší také po psychické stránce.

¹⁸ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. [s.l.] : [s.n.], 2006. Hlavní psychologické charakteristiky období dospívání, s. 147 - 163.

¹⁹ Tamtéž. s. 59 – 60.

²⁰ MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha : Portál, 1999. Adolescence jako čas pro splnění vývojového úkolu, s. 20 - 27.

²¹ MACEK, Petr. *Adolescence : Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha : Portál, 1999. Oblast vztahů, s. 60 - 96.

Mentální výbava chlapců je specializovanější než mentální výbava dívek, ta je spíše univerzální. V procesech jako paměť, usuzování nebo řešení problému se od sebe chlapci a dívky nijak neliší. Ale například v úkolech, které vyžadují vizuálně prostorovou představivost, jsou chlapci lepší, zejména v dospívání a pozdějším věku.²² Někdy je uváděno, že pohlaví se od sebe odlišují také lepším nebo horším vyvinutím konkrétní mozkové hemisféry. Chlapci mají údajně lépe vyvinutou pravou hemisféru. Uvádí se, že v důsledku pomalejšího vývoje mají mezi oběma hemisférami méně spojů, proto jim také dělá větší problém sdělování pocitů. Dívky jsou naopak lepší ve verbálních projevech.²³

Ve volném čase dávají chlapci spíše přednost větším skupinkám, kde je jasně nastolená určitá hierarchie. Jejich hra bývá hlučná a energická. Oproti tomu dívky dávají přednost menším skupinkám nebo jedné kamarádce. Zaměřují se spíše na klidnější činnosti. Při komunikaci kladou dívky větší důraz na oční kontakt než chlapci.²⁴ Muži při svých aktivitách obvykle více riskují zdraví.²⁵ Rozdíly v zájmové činnosti v závislosti na pohlaví se u osmnáctiletých adolescentů výrazně neprojevují.²⁶

Řada rozdílů je dána výchovou a rolí, která je pohlavím přisuzována odjakživa. Rozdíly mezi chlapci a dívkami jsou tím pádem velmi individuální.

„Ve vývoji chlapců a dívek dnes nalézáme více shod než rozdílů. V minulosti byly dívky vedeny spíše k submisivitě a chlapci k dominanci – zčásti je tomu tak (v mírnější podobě) doposud. Sociální praktiky jsou však proměnlivé a socializační postupy užívané v různých společnostech nejsou prostým odrazem něčeho, co by bylo biologicky nevyhnutelné, ale jsou výsledkem celého společenského vývoje.“²⁷

²² LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha 7 : Grada, 2006. Rozdíly v psychickém vývoji chlapců a dívek, s. 217 - 221.

²³ BIDDULPH, Steve. *Výchova kluků*. [s.l.] : Portál, 2006. Jak se liší mozek chlapců a dívek, s. 49 - 60.

²⁴ Tamtéž

²⁵ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha 1 : Academia, 2009. Psychologické rozdíly mezi muži a ženami, s. 482 - 497.

²⁶ HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha 8 : Portál, 2008. Základní charakteristiky jednotlivých období v životě člověka, s. 83 - 112.

²⁷ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha 7 : Grada, 2006. Rozdíly v psychickém vývoji chlapců a dívek, s. 217 - 221.

5 Konflikty

Výzkumy ukazují, že v současné době konfliktů mezi rodiči a adolescenty ubývá. Ve větší míře se objevují pouze v rodinách s adolescenty s rizikovým chováním. Rodiče mají stále větší vliv než přátelé téměř na všechny oblasti života svých dětí, kromě volného času.²⁸ V této oblasti dochází tedy ke konfliktům nejčastěji.

Určitá míra konfliktů, které musí jedinec v rodině překonat má na něho pozitivní vliv, a je dokonce žádoucí pro jeho zdravý vývoj. Adolescent, který nemá problém vplout do společnosti, později selhává v situacích, které prověřují jeho charakter.²⁹

Ke konfliktům přispívá to, že právní situaci dospělosti ještě neodpovídá dostatečná mentální zralost adolescenta. Osmnáctiletí adolescenti se stávají právně dospělými. Mentálně však člověk dospívá až o několik let později. V restauračních zařízeních a obchodech si mohou sami bez omezení nakoupit alkohol a cigarety. Mnozí absolvují autoškolu a dostanou řidičský průkaz.

V osmnácti letech je ale stále většina adolescentů závislá na rodičích. Díky tomu dochází mezi rodiči a osmnáctiletými jedinci ke konfliktům, jejichž příčinami a funkcí se tato kapitola zabývá. V první části kapitoly jsou uvedeny příčiny některých možných konfliktů. Druhá část je věnována funkci konfliktů ve vývoji jedince a je zaměřena převážně na Eriksona.

5.1 Nejčastější příčiny konfliktů podle Montemayora

Montemayor rozlišil deset oblastí, v nichž probíhají konflikty mezi rodiči a adolescenty, jedná se o tyto oblasti: 1) oblečení, účes a makeup, 2) přítel/přítelkyně, 3) kamarádi, 4) doba, po kterou mohou být adolescenti venku, 5) pomoc s domácími pracemi, 6) sexuální chování, 7) požívání alkoholu, kouření a užívání jiných návykových látek, 8) peněžní prostředky, 9) školní prospěch, 10) vztahy s ostatními členy rodiny.³⁰

²⁸ Psychologická charakteristika adolescence. In *Psychologická charakteristika adolescence* [online]. [s.l.] : [s.n.], [200?] [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <http://homo-technicus.org/download/muvs_1.semestr/psy/char_adolescence.pdf>.

²⁹ MACEK, Petr. *Adolescence*. [s.l.] : [s.n.], 1999. Oblast vztahů, s. 60 - 96.

³⁰ ONDRÁČKOVÁ, Hana. *Konflikty adolescentů s rodiči a styly jejich řešení: souvislosti s citovou vazbou a psychologickým odporem* [online]. Brno, 2010. 68 s. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/219039/fss_b/>.

5.2 Příčiny některých konfliktů týkajících se volného času v dospívání

Jedním z faktorů, které ovlivňují průběh konfliktů, je prodlužování období dospívání. Dříve bylo běžné, že v osmnácti letech měl mladý dospělý svou vlastní domácnost, vydělával si peníze a vychovával své vlastní děti. V dnešní době se sociálně zralými stávají jedinci později, než tomu bylo v minulých generacích. Může za to jejich dlouhodobá ekonomická závislost na rodičích. Tím pádem mají rodiče stále možnost jejich volný čas ovlivňovat.

V období dospívání vzniká nejčastěji nesouhlas mezi rodiči a dětmi v oblastech zájmů, kultury a s tím souvisejícím stylem oblékání a líčení.³¹

Nyní si uvedeme několik příkladů těchto konfliktů. Adolescenti, kteří získají řidičský průkaz, chtějí, aby jim rodiče půjčovali auto a oni se tak mohli sami dopravit za zábavou. Rodiče mají strach a argumentují tím, že mladí řidiči nejsou dostatečně vyježdění. Tento spor vede také ke slovnímu konfliktu.

Ze všeobecné zkušenosti vyplývá, že ke sporům může docházet i proto, že se rodičům nelíbí, s kým se jejich děti stýkají. Ať už se jedná o kamarády nebo partnera. Zamilovaní mají tendenci vidět druhého neobjektivně.

Osmnáctiletí mají volný přístup k alkoholu a cigaretám. Nadměrná konzumace alkoholu vyvolává v rodině také hádky. Častou zábavou adolescentů v tomto věku je trávení volného času s partou kamarádů v restauračních zařízeních, na koncertech, diskotékách nebo v různých klubovnách. Tato zábava se odehrává hlavně ve večerních hodinách a je spojena převážně s pitím alkoholu. Tento druh zájmů postupně vytlačuje koníčky, kterým dával jedinec dříve přednost.

Podle toho, jaký typ kultury se mladým lidem líbí, se také oblékají a líčí. Záleží na hudebním stylu, který poslouchají, subkultuře, ke které se hlásí a na módních trendech aktuální doby. Právě kultura ovlivňuje vlastně celý způsob života adolescenta, se kterým rodiče nemusí souhlasit. Příkladem současných subkultur jsou metalisté, hippies, emo apod.

Protože adolescenti s rodiči žijí ve společné domácnosti, mají rodiče přehled také o tom, kdy se jejich děti vrací domu z venku. Mohou mít pocit, že se vrací příliš často

³¹ Psychologická charakteristika adolescence. In *Psychologická charakteristika adolescence* [online]. [s.l.] : [s.n.], [200?] [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <http://homo-technicus.org/download/muvs_1.semestr/psy/char_adolescence.pdf>.

v pozdních hodinách a snaží se délku jejich pobytu venku omezit. Což může také způsobovat konflikt.

5.3 Vývojové funkce konfliktů

Určitá míra konfliktů, které jedinec během svého vývoje překonává, na něho má pozitivní vliv a je dokonce žádoucí pro jeho zdravý vývoj. Učí ho, že během života se mu do cesty staví různé překážky, které musí překonávat. Tím se také zvyšuje jeho odolnost vůči stresu. Proto tato kapitola pojednává právě o funkcích konfliktů v životě člověka.

Funkce konfliktů v teorii psychosociálního vývoje podle E.H.Eriksona

Ericson rozdělil vývoj jedince na osm různých fází psychologického vývoje, v nichž jedinec prožívá určité konflikty, které musí postupně překonat. Překonání každého konfliktu je spojeno s růstem ega a zajištěním dalšího zdravého vývoje. Nepřekonáním konfliktu je vývoj ega poškozen a celkový vývoj jedince stagnuje.³²

Jednotlivými vývojovými konflikty se budeme podrobněji zabývat. Vzhledem k práci je pro nás nejdůležitějším konfliktem identita proti konfuzi rolí.

Do 1 roku života se dítě potýká s konfliktem základní důvěry proti základní nedůvěře. Prvním společenským výkonem novorozence je jeho ochota nechat matku zmizet z dohledu bez nadměrné úzkosti. Znamená to, že se pro něho stala vnitřní jistotou. Nejdůležitější zkoušku zažívá novorozenec v době, kdy mu rostou zuby. Protože matka mu od bolesti nedokáže pomoci a navíc ještě ucukává před jedinou činností, která mu způsobuje úlevu – kousáním. V psychopatologii lze nepřítomnost základní důvěry nejlépe studovat na dětské schizofrenii. Pevné ustavení trvalých vzorců k řešení konfliktu mezi základní důvěrou a základní nedůvěrou je úkolem mateřské péče. Závisí to nejen na uspokojení potřeb dítěte, ale především na kvalitě mateřského vztahu. Na základě vztahu s matkou si dítě utváří základ pocitu identity. Ten se později spojuje s pocitem správného člověka.

Ve věku od 1 do 3 let dítě překonává konflikt autonomie proti studu a pochybám. Dítě je okolím vedeno k tomu, aby stálo na vlastních nohou. Současně ho však pevná

³² Osm věků člověka - EH Erikson. In *Osm věků člověka - EH Erikson* [online]. [s.l.] : [s.n.], [20??] [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <pravo.wz.cz/psy/data/osm_veku_cloveka_e_h_erikson.doc>.

kontrola ze strany rodičů chrání před zkušenostmi studu a raných pochybností. Stud se zpočátku projevuje tendencí zakrýt si tvář. V naší kultuře pocit studu střídá pocit viny. Toto stadium je rozhodující pro poměr mezi láskou a nenávisť, spoluprací a vzdorovitostí, svobodou vyjadřovat sebe sama a jejím potlačováním. Dítě, které nezažívá pocit autonomie, má trvalý sklon k pocitům studu a k pochybnostem. Pociť nezávislosti slouží k uchování pocitu spravedlnosti v ekonomickém a společenském životě.

Překonání konfliktu iniciativy a viny je vývojovým úkolem dítěte ve věku 3 až 6 let. Iniciativa je součástí každého činu. Konflikt tohoto stadia spočívá v pocitu viny, který plyne z vlastního uvažování a jednání. Děti v tomto věku touží dělat věci společně a učit se od dospělých.

Konflikt příčinnosti a inferiority je typický pro děti ve věku 6 – 12 let. Dítěti se dostává systematického vzdělávání, aby bylo připraveno na vstup do života. Při nezvládnutí úkolů hrozí dítěti pocity méněcennosti a nedostatečnosti. V tomto období dochází k prvnímu setkání dítěte s dělbou práce.

Následující konflikt je vzhledem k tématu práce nejvýznamnější. Jedná se o konflikt identity a konfuzi rolí. Týká se jedinců od 12 do 19 let. S příchodem puberty končí dětství a začíná mládí. V tomto období jedinec zpochybňuje veškerou kontinuitu a neměnnost věcí, na kterou se dříve spoléhal. Zabývá se převážně tím, jak vypadá v očích ostatních lidí. Má potřebu patřit do nějaké skupiny, vyznačuje se tendencí k výrazné soudržnosti a krutostí ve snaze vytěsnit všechny, kteří jsou jiní. Jeho pojetí skutečnosti je převážně ideologické. Pociť ego identity vyvolává důvěru v to, že vnitřní neměnnost a kontinuita, kterou si jedinec vybuodoval v dětství, odpovídá neměnnosti a kontinuitě jeho významu pro druhé lidi. Mladí lidé bývají vyvedeni z rovnováhy svou neschopností usadit se v profesní identitě. V tomto období hrozí, že se mladí lidé nadměrně identifikují s hrdiny různých part a skupin a ztrácejí tak svou vlastní identitu. Může dojít ke zmatení rolí, což způsobuje např. delikventní chování. Mladý člověk touží být respektován svými druhy. Také mladistvá láska je pokusem definovat svou identitu. Mladí lidé obraz svého vlastního ega promítají do jiné osoby. Což je jeden z důvodů, proč zabírá konverzace mladým pářům více času. Mysl adolescenta se nachází ve stadiu mezi dětstvím a dospělostí, mezi morálkou, kterou si osvojil v dětství a etikou, kterou má v dospělosti rozvíjet. Překonání tohoto konfliktu a dosažení identity

vede ke schopnosti člověka vybudovat si smysluplné vztahy nejen k sobě, ale i k druhým lidem.

Mezi 20 a 25 lety stojí před člověkem konflikt intimity a izolace. Jedinec, kterému se povedlo najít svou identitu, se ji pokouší spojit s identitou ostatních. Je připraven vstoupit do partnerství. Vyhýbání se této zkušenosti může vést k pocitu izolace a následnému ponoření se do sebe. Což vyvolává charakterové problémy.

Období 26 – 64 let je spojeno s konfliktem generativity a stagnace. Souvisí s výchovou další generace. Nenaplnění tohoto faktu vede k regresi a pocitům ochuzení. Jedinec se chová, jako by byl sám sobě dítětem.

V posledním vývojovém stádiu 65 let – smrt, stojí proti sobě ego integrita a zoufalství. Ztráta integrace vlastního ega se světem se projevuje strachem ze smrti.³³

³³ ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. [s.l.] : [s.n.], 2002. Osm věků člověka, s. 225 - 250.

Praktická část

Cíl práce:

Cílem praktické části práce je: Pomocí dotazníků zjistit zda ve vybraném vzorku populace existují významné rozdíly v příčinách konfliktů mezi rodiči a dospívajícími v závislosti na pohlaví dospívajících.

Operacionalizace:

Pro stanovení rozdílů mezi příčinami konfliktů jsme použili Montemayorův model. Montemayor přišel s deseti oblastmi, v nichž dochází ke konfliktům mezi rodiči a dospívajícími. Vybrala jsem z nich šest konkrétních, o nichž se zmiňuji v teoretické části. 1) oblečení, účes a make-up, 2) přítel/přítelkyně, 3) kamarádi, 4) doba, po kterou mohou být adolescenti venku, 5) požívání alkoholu, jiných návykových látek a kouření, 6) peněžní prostředky.

Hypotéza:

Zaměřila jsem se na cíl práce a položila si otázku, zda existují významné rozdíly mezi příčinami konfliktů týkajících se volného času mezi rodiči a dospívajícími v závislosti na pohlaví dospívajících.

Jak je ukázáno v teoretické části, zájmy obou pohlaví se v tomto věkovém období prolínají. Této skutečnosti by mělo odpovídat, že mezi chlapci a dívkami nebudou podstatné rozdíly v příčinách konfliktů týkajících se volného času.

H1: Domnívám se, že v oblasti volného času nebudou v příčinách konfliktů velké rozdíly, protože zájmy obou pohlaví se v tomto věku prolínají.

6 Metodologie

Pro zjištění rozdílu v příčinách konfliktů týkajících se volného času mezi rodiči a dospívajícími jsme zvolili dotazník, který se nachází v příloze 1.

Jedná se o typ dotazníku na zjištění frekvence konfliktu mezi rodiči a dospívajícími. Pro odpovědi v něm byla použita Likertova škála. Možnosti odpovědí

byly tyto: nikdy, jednou za měsíc, několikrát za měsíc, jednou za týden, několikrát za týden, denně³⁴

Dotazník je tvořen osmi uzavřenými položkami, to znamená, že respondent si vybírá z předem navržených možností. První dvě položky jsou dichotomické – na výběr je pouze ze dvou možností. Položky 3 – 8 jsou polytomické – respondent má na výběr z více než dvou možností.

První položka v dotazníku zjišťuje pohlaví respondenta. Umožňuje rozdělení dotazníků na dotazníky od chlapců a dotazníky od dívek. Což je nutné vzhledem k cíli výzkumu: Zjistit, zda ve vybraném vzorku populace existují významné rozdíly v příčinách konfliktů mezi rodiči a dospívajícími v závislosti na pohlaví dospívajících. Druhá položka se ptá na věk respondenta. Výzkum je zaměřen na dospívající ve věku 18 let. Na základě této položky mohou být před zpracováním výzkumu vyřazeny dotazníky od respondentů, jejichž věk neodpovídá vzorku populace, na nějž je výzkum zaměřen.

Ostatních šest položek se ptá na příčiny konfliktů dospívajících s rodiči v oblastech: 1) přítel, přítelkyně, 2) kamarádi, 3) oblečení, účes a make-up, které volí na své volnočasové aktivity, 4) doba, po kterou mohou být venku, 5) alkohol, kouření a jiné návykové látky, 6) peněžní prostředky na jejich volnočasové aktivity. Položky, které zjišťovaly příčiny konfliktů mezi rodiči a adolescenty ve věku 18 let byly zadány takto: Označte, jak často se dostáváte do konfliktu s rodiči v následujících oblastech.

³⁴ ONDRÁČKOVÁ, Hana. *Konflikty adolescentů s rodiči a styly jejich řešení: souvislosti s citovou vazbou a psychologickým odporem* [online]. Brno, 2010. 68 s. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/219039/fss_b/>.

6.1 Způsob získávání a zpracovávání výsledků

Dotazník byl zadán v elektronické podobě přes službu dokumenty na internetovém prohlížeči Google. Následně jsem rozeslala odkaz respondentům odpovídajícím vybranému vzorku populace a poprosila je o vyplnění a rozšíření odkazu dotazníku mezi jejich známé ve věku 18 let. Vzorek populace tvoří chlapani a dívky ve věku 18 let. Dotazník se šířil převážně přes sociální sítě. Výzkum probíhal od 25. 2. 2011 do 6. 3. 2011.

Dotazníky vyplnilo 135 respondentů, z toho 55 mužů a 80 žen. Před zpracováním výsledků jsem provedla kontrolu vyplněných údajů, abych mohla vyřadit dotazníky od respondentů, kteří neodpovídají výzkumnému vzorku, tzn. dotazníky, v nichž je na otázku číslo 2: Je Vám 18 let? Zvolena odpověď: Ne. Toto kritérium splňovaly všechny dotazníky.

Ke zpracování mi tedy zůstalo 135 dotazníků. Výsledky výzkumu byly zpracovány metodou kontingenční tabulky. Byl prováděn test nezávislosti v kombinační tabulce.

V kombinační tabulce se porovnávají znaky prvků A a B, kdy A má r variant a B má s variant. Četnosti v tabulce se označují n_{ij} (i – varianta znaku A, j – varianta znaku B). Nejprve jsem porovнала výzkumem získané četnosti s teoretickými četnostmi (n'_{ij}), tj. četnostmi, které bychom očekávali v případě nezávislosti. Součet jednotlivých prvků se označuje tečkou.

$$n'_{ij} = \frac{n_i n_j}{n}.$$

Poté jsem si sestavila dvě hypotézy. Jedna říkala, že znaky jsou nezávislé, druhá že jsou závislé. Zvolila jsme si testové kritérium, kterým je veličina G.

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}.$$

Veličina G má X^2 rozdělení s v stupni volnosti, $v = (r - 1)(s - 1)$. Překročí-li hodnota G kvantil X^2 s v stupni rovnosti, považujeme závislost obou znaků za prokázanou.³⁵

³⁵ HINDLS, Richard, et al. *Statistika pro ekonomy*. Praha 4 : Professional Publishing, 2007. Některé neparametrické testy, s. 159 - 162.

6.2 Výsledky výzkumu v jednotlivých oblastech

Přítel/přítelkyně

V tabulkách jsou uvedeny přesné počty jednotlivých odpovědí chlapců a dívek na otázku, jak často se dostávají do konfliktu s rodiči v oblasti týkající se jejich přítele/přítelkyně.

Konflikty týkající se partnera u chlapců

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	41
Jednou za měsíc	7
Několikrát za měsíc	1
Jednou za týden	2
Několikrát za týden	3
Denně	1

Konflikty týkající se partnera u dívek

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	49
Jednou za měsíc	25
Několikrát za měsíc	3
Jednou za týden	1
Několikrát za týden	1
Denně	1

Následující tabulky ukazují výsledky statistického zpracování získaných údajů.

Závislost četnosti konfliktů týkajících se partnera na pohlaví u chlapců

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
5	0,05	11,1	8,843	nezávislý

Závislost četnosti konfliktů týkajících se partnera na pohlaví u dívek

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
2	0,05	5,99	6,507	závislý

Z výsledků pro mne vyplývá, že tato příčina konfliktu je závislá na pohlaví dospívajícího. Závislost je v tomto případě slabá, její síla je 0,214431.

Kamarádi

V tabulkách jsou uvedeny přesné počty jednotlivých odpovědí chlapců a dívek na otázku, jak často se dostávají do konfliktu s rodiči v oblasti týkající se jejich kamarádů.

Konflikty týkající se kamarádů u chlapců

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	34
Jednou za měsíc	12
Několikrát za měsíc	4
Jednou za týden	2
Několikrát za týden	2
Denně	1

Konflikty týkající se kamarádů u dívek

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	52
Jednou za měsíc	20
Několikrát za měsíc	6
Jednou za týden	1
Několikrát za týden	0
Denně	1

Následující tabulky ukazují výsledky statistického zpracování získaných údajů.

Závislost četnosti konfliktů týkajících se kamarádů na pohlaví u chlapců

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
5	0,05	11,1	4,009	nezávislý

Závislost četnosti konfliktů týkajících se kamarádů na pohlaví u dívek

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
2	0,05	5,99	1,239	nezávislý

Z výsledků pro mne vyplývá, že tato příčina konfliktů není závislá na pohlaví dospívajícího.

Oblečení, účes a make-up volený adolescenty pro volnočasové aktivity

V tabulkách jsou uvedeny přesné počty jednotlivých odpovědí chlapců a dívek na otázku, jak často se dostávají do konfliktu s rodiči v oblasti týkající se oblečení, účesu a make-upu, které volí pro své volnočasové aktivity.

Konflikty týkající se úpravy zevnějšku u chlapců

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	37
Jednou za měsíc	5
Několikrát za měsíc	6
Jednou za týden	1
Několikrát za týden	5
Denně	1

Konflikty týkající se úpravy zevnějšku u dívek

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	46
Jednou za měsíc	15
Několikrát za měsíc	9
Jednou za týden	3
Několikrát za týden	4
Denně	3

Následující tabulky ukazují výsledky statistického zpracování získaných údajů.

Závislost četnosti konfliktů týkajících se úpravy zevnějšku na pohlaví u chlapců

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
5	0,05	11,1	4,201	nezávislý

Závislost četnosti konfliktů týkajících se úpravy zevnějšku na pohlaví u dívek

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
2	0,05	5,99	2,559	nezávislý

Z výsledků pro mne vyplývá, že tato příčina konfliktů není závislá na pohlaví dospívajícího.

Doba, po kterou mohou být adolescenti venku

V tabulkách jsou uvedeny přesné počty jednotlivých odpovědí chlapců a dívek na otázku, jak často se dostávají do konfliktu s rodiči v oblasti týkající se doby, po kterou mohou být venku.

Konflikty týkající se délky pobytu venku u chlapců

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	33
Jednou za měsíc	8
Několikrát za měsíc	2
Jednou za týden	0
Několikrát za týden	3
Denně	9

Konflikty týkající se délky pobytu venku u dívek

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	46
Jednou za měsíc	17
Několikrát za měsíc	6
Jednou za týden	3
Několikrát za týden	5
Denně	3

Následující tabulky ukazují výsledky statistického zpracování získaných údajů.

Závislost četnosti konfliktů týkajících se délky pobytu venku na pohlaví u chlapců

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
5	0,05	11,1	9,578	nezávislý

Závislost četnosti konfliktů týkajících se délky pobytu venku na pohlaví u dívek

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
2	0,05	5,99	1,077	nezávislý

Z výsledků pro mne vyplývá, že tato příčina konfliktů není závislá na pohlaví dospívajícího.

Alkohol, kouření a jiné návykové látky

V tabulkách jsou uvedeny přesné počty jednotlivých odpovědí chlapců a dívek na otázku, jak často se dostávají do konfliktu s rodiči v oblasti týkající se alkoholu, kouření a jiných návykových látek.

Konflikty týkající se užívání návykových látek u chlapců

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	26
Jednou za měsíc	15
Několikrát za měsíc	7
Jednou za týden	4
Několikrát za týden	2
Denně	1

Konflikty týkající se užívání návykových látek u dívek

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	48
Jednou za měsíc	21
Několikrát za měsíc	10
Jednou za týden	1
Několikrát za týden	0
Denně	0

Následující tabulky ukazují výsledky statistického zpracování získaných údajů.

Závislost četnosti konfliktů týkajících se návykových látek na pohlaví u chlapců

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
5	0,05	11,1	8,533	nezávislý

Závislost četnosti konfliktů týkajících se návykových látek na pohlaví u dívek

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
2	0,05	5,99	3,387	nezávislý

Z výsledků pro mne vyplývá, že tato příčina konfliktů není závislá na pohlaví dospívajícího.

Peněžní prostředky na volnočasové aktivity

V tabulkách jsou uvedeny přesné počty jednotlivých odpovědí chlapců a dívek na otázku, jak často se dostávají do konfliktu s rodiči v oblasti týkající se peněžních prostředků na jejich volnočasové aktivity.

Konflikty týkající se finančních prostředků na volnočasové aktivity u chlapců

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	27
Jednou za měsíc	14
Několikrát za měsíc	9
Jednou za týden	2
Několikrát za týden	2
Denně	1

Konflikty týkající se finančních prostředků na volnočasové aktivity u dívek

Frekvence konfliktů s rodiči	Počet odpovědí
Nikdy	30
Jednou za měsíc	21
Několikrát za měsíc	18
Jednou za týden	5
Několikrát za týden	3
Denně	3

Následující tabulky ukazují výsledky statistického zpracování získaných údajů.

Závislost četnosti konfliktů týkajících se finančních prostředků na volnočasové aktivity na pohlaví u chlapců

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?	
5	0,05	11,1	2,500	nezávislý

Závislost četnosti konfliktů týkajících se finančních prostředků na volnočasové aktivity na pohlaví u dívek

Počet stupňů volnosti	hladina významnosti	Kritická hodnota	G	Závisí četnost konfliktů na pohlaví?
2	0,05	5,99	2,238	nezávislý

Z výsledků pro mne vyplývá, že tato příčina konfliktů není závislá na pohlaví dospívajícího.

6. 3 Ověřování hypotézy

H1: Domnívám se, že v oblasti volného času nebudou v příčinách konfliktů velké rozdíly, protože zájmy obou pohlaví se v tomto věku prolínají.

Statistickým zpracováním výsledků výzkumu jsme dospěly k údajům, které jsou shrnuty v následující tabulce.

Příčina konfliktu	Kritická hodnota	Hodnota testového kritéria	Výsledky testu	Hodnota Paersonova koeficientu kontingence	Síla závislosti
Přítel/přítelkyně	5,99	6,506536823	závislý	0,214430567	slabá
Kamarádi	5,99	1,239129928	nezávislý	xxx	xxx
Úprave zevnějšku	5,99	2,559032294	nezávislý	xxx	xxx
Délka pobytu venku	5,99	1,076862913	nezávislý	xxx	xxx
Návykové látky	5,99	3,387065418	nezávislý	xxx	xxx
Finanční prostředky	5,99	2,237557027	nezávislý	xxx	xxx

Výzkum tedy ukázal, že neexistují statisticky významné rozdíly v příčinách konfliktů mezi rodiči a dospívajícími ve věku 18 v závislosti na pohlaví dospívajících. Závislost na pohlaví dospívajícího se objevila pouze v oblasti týkající se přítele/přítelkyně. Tato závislost je ale slabá. Hypotéza H1 se potvrdila.

7 Diskuse

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda ve vybraném vzorku populace existují v příčinách konfliktů mezi rodiči a adolescenty ve věku 18 let významné rozdíly v závislosti na pohlaví.

Ukázalo se, že v období od 15 do 20 let pomalu mizí rozdíly v zájmech dospívajících chlapců a dívek.³⁶ Příčiny konfliktů týkajících se volného času mezi rodiči a dospívajícími ve věku 18 by tedy neměly být závislé na pohlaví dospívajících.

V oblasti týkající se partnera se však závislost na pohlaví potvrdila a to konkrétně u dívek. Její míra je slabá (0,214431). Rozdíl, který v tomto výzkumu vyšel, je tedy statisticky nevýznamný. Hypotéza H1 se tak potvrdila.

Rozdíly v zájmech chlapců a dívek jsou v adolescenci spíše individuální.³⁷ Chráška vytýká dotazníkovému šetření, že bývá subjektivně zabarvené, protože respondenti nevolí objektivní odpovědi.³⁸ Je tedy možné, že v jiném vzorku populace by se výsledky výzkumu zase mírně odlišily.

³⁶ HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha 8 : Portál, 2008. Základní charakteristiky jednotlivých období v životě člověka, s. 83 - 112.

³⁷ Tamtéž

³⁸ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu : Základy kvantitativního výzkumu*. Praha 7 : Grada, 2007. Dotazník v pedagogickém výzkumu, s. 163 - 164.

8 Závěr

Bakalářská práce je postavena na dvou cílech. Zpracovat téma komunikace rodičů a dětí v adolescenci na základě dostupné literatury a pomocí dotazníků zjistit zda ve vybraném vzorku populace existují významné rozdíly mezi příčinami konfliktů mezi rodiči a dospívajícími v závislosti na pohlaví dospívajících. Oba tyto cíle byly splněny.

Dotazník v bakalářské práci je postaven na jedné hypotéze. H1: Domnívám se, že v oblasti volného času nebudou v příčinách konfliktů velké rozdíly, protože zájmy obou pohlaví se v tomto věku prolínají. Výsledky statistického zpracování hypotézu H1 potvrdily.

Statistické zpracování výsledků výzkumu ukázalo, že v příčinách konfliktů týkajících se volného času mezi rodiči a dospívajícími ve věku 18 let se neprokázala závislost na pohlaví dospívajících v těchto oblastech: kamarádi, oblečení, účes a make-up, které volí dospívající pro své volnočasové aktivity, doba, po kterou mohou být venku, alkohol, kouření, jiné návykové látky, peněžní prostředky na jejich volnočasové aktivity. Závislost příčiny konfliktu s rodiči na pohlaví se projevila u dívek v oblasti týkající se partnera. Tato závislost je však slabá (0,214431). Rozdíl je tedy statisticky nevýznamný.

Seznam použitých zdrojů

BIDDULPH, Steve. *Výchova kluků*. Praha : Portál, 2006. 155 s. ISBN 80-7367-161-1(Brož.):209.00.

ČADILOVÁ, Olga. Rodina. In *Rodina* [online]. [s.l.] : [s.n.], 2010 [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.szsemb.cz/admin/upload/sekce_materialy/Rodina.pdf>.

ERIKSON, Erik Homburger. *Dětství a společnost*. Praha : Argo, 2002. 387 s.

HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HINDLS, Richard, et al. *Statistika pro ekonomy*. Praha 4 : Professional Publishing, 2007. 415 s. ISBN 978-80-86946-43-6.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu : Základy kvantitativního výzkumu*. Praha 7 : Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha 7 : Grada Publishing, a.s., 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

MACEK, Petr. *Adolescence : Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha : Portál, s.r.o., 1999. 208 s. ISBN 80-7178-348-X.

NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná psychologie : Syllabus přednášek*. České Budějovice : [s.n.], 2006. 184 s. ISBN 80-7040-922-3.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha 1 : Academia, 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.

ONDRÁČKOVÁ, Hana. *Konflikty adolescentů s rodiči a styly jejich řešení: souvislosti s citovou vazbou a psychologickým odporem* [online]. Brno, 2010. 68 s. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/219039/fss_b/>.

Osm věků člověka - EH Erikson. In *Osm věků člověka - EH Erikson* [online]. [s.l.] : [s.n.], [20??] [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <pravo.wz.cz/psy/data/osm_veku_cloveka_e_h_erikson.doc>.

Psychologická charakteristika adolescence. In *Psychologická charakteristika adolescence* [online]. [s.l.] : [s.n.], [200?] [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <http://homo-technicus.org/download/muvs_1.semestr/psy/char_adolescence.pdf>.

Sanctuary : Dark music a Gothic Subculture [online]. 2006 [cit. 2011-03-13]. GOTHIC - HUDBA, STYL, HNUTÍ, SUBKULTURA II. Dostupné z WWW: <<http://www.sanctuary.cz/gothic-subkultura/130-gothic-hudba-styl-hnuti-subkultura-ii>>.

SATIROVÁ, Virginie. *Kniha o rodině*. Praha 8, Brno : Práh, Svan, 1994. 349 s. ISBN 80-901325-0-2.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže* [online]. Praha 7 : Grada, 2010 [cit. 2011-03-13]. Subkultura,s. Dostupné z WWW: <http://books.google.cz/books?id=Nn63IplbYWgC&pg=PA4&dq=subkultury+ml%C3%A1de%C5%BEE&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false>.

ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno : Paido, 1998. 268 s. ISBN 80-85931-48-6.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *AZrodina* [online]. 2007 [cit. 2011-03-12]. Výchova, vzdělávání, vztahy. Dostupné z WWW: <<http://www.azrodina.cz/1885-vzajemna-komunikace-rodic-dite>>.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. Praha : Portál, 2000. 264 s. ISBN 80-7178-291-2.

Seznam příloh

- Příloha I. Dotazník zjišťující zda existují statisticky významné rozdíly v příčinách konfliktů týkajících se volného času mezi rodiči a adolescenty ve věku 18 let.

Příloha I

Dotazník

Dobrý den,

Jsem studentka 3. ročníku na Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, obor Pedagogika volného času, prosím Vás o vyplnění dotazníku, jehož cílem je zjistit, zda jsou příčiny konfliktů mezi Vámi a Vašimi rodiči, které se týkají využití Vašeho volného času závislé na pohlaví. Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou použity ke zpracování bakalářské práce na téma: Komunikace mezi rodiči a dětmi ve věku 18 let. Konflikty týkající se využití volného času dospívajících chlapců a dívek.

Návod na vyplnění:

Odpovídající tvrzení označte křížkem. Popřípadě doplňte slovy. Vyberte vždy jenom jednu odpověď.

Děkuji Vám za spolupráci

Jana Petřů

1) Jakého jste pohlaví?

- Muž Žena

2) Je Vám 18 let?

- Ano
 Ne

3) Označte, jak často se dostáváte do konfliktu s rodiči v následujících oblastech.

Oblečení, účes a make-up, které volíte pro volnočasové aktivity.

- Nikdy
 Jednou za měsíc
 Několikrát za měsíc
 Jednou za týden
 Několikrát za týden
 Denně

Váš přítel, přítelkyně

- Nikdy
- Jednou za měsíc
- Několikrát za měsíc
- Jednou za týden
- Několikrát za týden
- Denně

Vaši kamarádi

- Nikdy
- Jednou za měsíc
- Několikrát za měsíc
- Jednou za týden
- Několikrát za týden
- Denně

Doba, po kterou můžete být venku

- Nikdy
- Jednou za měsíc
- Několikrát za měsíc
- Jednou za týden
- Několikrát za týden
- Denně

Alkohol, kouření, jiné návykové látky

- Nikdy
- Jednou za měsíc
- Několikrát za měsíc
- Jednou za týden
- Několikrát za týden
- Denně

Peněžní prostředky na Vaše volnočasové aktivity

- Nikdy
- Jednou za měsíc
- Několikrát za měsíc
- Jednou za týden
- Několikrát za týden
- Denně

Abstrakt

PETRŮ, J. Komunikace mezi rodiči a dětmi ve věku 18 let. Konflikty týkající se využití volného času dospívajících chlapců a dívek. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra psychologie. Vedoucí práce J. Vyhnaněk.

Klíčová slova: komunikace, konflikt, dospívání, rodina, volný čas

Bakalářská práce se zabývá konflikty, které vznikají při komunikaci v rodině mezi rodiči a dospívajícími ve věku 18 let. Zjišťuje, zda má pohlaví dospívajících vliv na příčiny konfliktů mezi rodičem a dospívajícím.

Teoretická část práce uvádí vliv rodiny na volný čas dospívajících a její funkce. Dále vysvětluje pojem komunikace a uvádí některé způsoby neadekvátní rodinné komunikace. Popisuje psychologické a sociální charakteristiky dospívajících a některé rozdíly v uvažování a jednání jednotlivých pohlaví. Jsou zde uvedeny také vývojové funkce konfliktů podle Ericsona, výčet nejčastějších konfliktů mezi rodiči a dospívajícími podle Montemayora a blíže popsáno několik konkrétních konfliktů mezi rodiči a dospívajícími.

Cílem praktické části práce bylo zjistit, zda existují významné rozdíly v příčinách konfliktů rodiči a dospívajícími ve věku 18 let v závislosti na pohlaví. Ve vybraném vzorku populace bylo provedeno dotazníkové šetření přes elektronický dotazník. Statistické zpracování výsledků výzkumu ukázalo, že v příčinách konfliktů mezi rodiči a dospívajícími ve věku 18 let neexistují v závislosti na pohlaví dospívajících statisticky významné rozdíly.

Summary

The communication between parents and children at the age of 18. Conflicts relating to usage of teenage boys' and girls' leisure time.

The bachelor thesis was drawn up with a focus on conflicts which are formed in communication in the family between parents and adolescents at the age of 18. The goal of the thesis was to determine whether gender of adolescents has influence on causes of conflicts between parents and adolescents or not.

The theoretical part contains family influence on adolescents' free time and her function. It also explains the term communication and mentions some ways of inadequate communication in the family. As well as it describes psychological and social characteristics of adolescents and some differences in thinking and behaviour of each of the genders. This part deals with evolutionary functions of conflicts according to Ericson and Montemayor and it also illustrates several concrete conflicts between parents and their children.

The goal of the practical thesis was to determine whether there are important differences in causes of conflicts between parents and adolescents at the age of 18 according to the gender. In selected group of population a questionnaire research in electronic form was effected. The statistic processing of results showed that in causes of conflicts between parents and adolescents at the age of 18 there aren't any statistically important differences in dependence on the gender.